

Орешина Н.,
мол. наук. співроб. НБУВ

СИСТЕМАТИЧНИЙ КАТАЛОГ НБУВ: ІННОВАЦІЙНІСТЬ ЗМІСТУ В ТРАДИЦІЙНОСТІ ВИКОНАННЯ

У статті висвітлено історію створення і розвитку систематичного каталогу НБУВ, а також розвиток класифікаційних систем, на основі яких його побудовано. Наведено приклади його модернізації за рахунок внесення нових термінів і понять, прийняття класифікаційних рішень, що знайшли своє відображення у робочих таблицях класифікації Бібліотеки, а згодом і в Рубриці НБУВ. Доведено здатність традиційного систематичного каталогу до інноваційних змін, продиктованих сучасністю.

Ключові слова: систематичний каталог, бібліотечна класифікація, Рубрикатор НБУВ, ББК, розділ, рубрика.

The article deals with the history of creation and development of the VNLU classed catalogue as well as the development of classification systems on which one based on. It provides the examples of its modernization through the introduction of new terms and concepts, classification decisions which are reflected in the classification tables of the Library, and later in the Categories of the VNLU. The author proves ability of traditional classed catalogue according to the innovative changes dictated by modern times.

Keywords: classed catalogue, library classification, Categories of the VNLU, BVK, section, rubric.

В статті освітлена історія створення і розвитку систематичного каталогу НБУВ, а також розвиток класифікаційних систем, на основі яких він побудований. Приведені приклади його модернізації за рахунок внесення нових термінів і понять, прийняття класифікаційних рішень, наслідком яких стало відображення в робочих таблицях класифікації Бібліотеки, а згодом і в Рубриці НБУВ. Доказана готовність і можливість традиційного каталогу до інноваційних змін, продиктованих сучасністю.

Ключевые слова: систематический каталог, библиотечная классификация, Рубрикатор НБУВ, ББК, раздел, рубрика.

Актуальність цієї публікації полягає в тому, що за умов кризової та посткризової економіки, коли матеріальне забезпечення бібліотек є недостатнім, варто звернути увагу на потенціал наявних традиційних інформаційно-пошукових систем (систематичних каталогів), які цілком здатні еволюціонувати. Звісно, майбутнє належить комп'ютерним технологіям, але традиційні каталоги залишаються надійними основами бібліотеки на всі часи.

Мета дослідження: довести на прикладі Генерального систематичного каталогу (ГСК) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) можливість його осучаснення, модернізації шляхом вдосконалення бібліотечної класифікації, за якою його побудовано.

Об'єктом дослідження є ГСК НБУВ.

Предмет дослідження: інноваційний розвиток Рубрикатора НБУВ.

На 78-й Генеральній Асамблеї та конференції ІФЛА (11–17 серпня 2012 р., м. Гельсінкі) зокрема наголошено: «После того, как в течение многих лет каталогизации выносился приговор, стало очевидно, что по-прежнему существует потребность в достоверной структурированной библиографической информации» [12]. Таким чином, каталоги продовжують займати належне місце в інформаційно-пошуковому апараті бібліотеки.

Від заснування НБУВ було задекларовано основні чотири принципи її формування та існування: різноманітність та повнота книжкового фонду, що має відображати знання з різних галузей науки та культури; всеохопність – збирання творів національного друку, стародруків, рукописної спадщини про Україну, незважаючи на вид, час, місце написання та спрямованості літератури; незаангажованість – НБУВ має бути «позавідомчою, поза політичними чи суспільними настроями»; загальнодоступність – відкритість для всіх і для кожного, безкоштовність і доступність інформації [2, с. 19]. Попри плин часу та зміни у суспільстві основні засади існування НБУВ є константою.

Свій перший план Бібліотека затвердила на 1921 р. і почала систематичну роботу з фондами. Як основу ведення систематичного каталогу (СК) було взято міжнародну десятизначну (десятькову) бібліографічну класифікацію.

До 1930 р. у Всенародній бібліотеці України (тодішня назва НБУВ) використовували таблиці децимальної системи класифікації у виданні французькою мовою Міжнародного бібліографічного інституту в Брюсселі, видання С. Добржинського «Десятичная классификация», скорочені таблиці Когана російською мовою та Ю. Меженка українською мовою, що були надруковані у «Бібліотечній техніці» Державним видавництвом України у 1922 р. [2, с. 167]. Зрозуміло, що з 1930 року бібліотечні працівники були змушені запроваджувати нові рубрики у СК, які відображали тодішні марксистсько-ленінські віяння. У цей складний для суспільства історичний період співробітники намагались знизити ідеологічний тиск на свою роботу, зберегти ідеї фундаторів Бібліотеки про аполітичність.

У грудні 1936 р. на проведеній у Москві теоретичній нараді з питань бібліотекознавства та бібліографознавства основними бібліотечними каталогами було названо систематичний, алфавітний, предметний; було обгрунтовано необхідність створення нової системи класифікації творів друку.

Під час Великої Вітчизняної війни багато каталогів було пошкоджено, а у повоснні часи реконструйовано за наявними матеріалами [3, с. 61].

Від 1948 р. НБУВ почала упорядковувати свої каталоги, зокрема СК, майже повністю зруйнований під час війни та застарілий з огляду на ідеологічні підходи; розпочинається удосконалення принципів класифікації та систематизації [3, с. 182]. Упорядкування проводилось здебільшого за тією ж децимальною класифікацією, на основі таблиць М. Русінова та Л. Троповського, до яких вносились значні зміни, обумовлені новими досягненнями в науці та техніці, а також суспільними перетвореннями [5, с. 142].

До кінця 50-х рр. ХХ ст. проводили звірку карток алфавітного каталогу з картками систематичного та, навпаки, з метою удосконалення та уточнення даних і принципів систематизації. СК звіряли з генеральним алфавітним каталогом, що дало змогу взаємоузгодити рубрики та назви.

У 1956 р. розпочалось створення алфавітно-предметного покажчика (АПП) до СК, що регламентувалось Короткою методичною інструкцією зі складання алфавітно-предметного покажчика до генерального систематичного каталогу ДПБ УРСР, прийнятою того ж року. Створення рубрик мало відповідати вимогам того часу: політично вірним, науковим і чітким, відповідати картковому складу СК. Опис документів та їх систематизація проводилися відділом каталогізації

централізовано для всіх підрозділів Бібліотеки (окрім спеціальних видів документів).

У 1957–1959 рр. ґрунтовно перероблялися такі розділи СК: «Економіка», «Педагогіка», «Історія», «Політекономія», «Мистецтво», «Марксизм-Ленінізм» тощо. Тоді ж закінчилась робота з перебудови іноземного СК [3, с. 237–250].

У період 1959–1964 рр. остаточно складається система класифікації знання в галузі суспільних наук, створені передумови для побудови СК за принципами радянської бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК), розробленої науковцями Державної бібліотеки СРСР ім. В. І. Леніна (ДБЛ) у співпраці зі спеціалістами Державної масової бібліотеки ім. М. Є. Салтикова-Щедріна, бібліотеки Академії наук СРСР та Всесоюзної книжкової палати. ДБЛ як головний методичний центр СРСР розповсюджувала типові схеми і матеріали, за якими відбувалась перебудова СК.

22 червня 1965 р., згідно з постановою Президії АН УРСР, Державна публічна бібліотека (назва НБУВ з 1948 до 1965 рр.) стає Центральною науковою бібліотекою АН УРСР та набуває статусу науково-дослідної установи [4, с. 14]. Наприкінці того ж року, за рішенням вченої ради Бібліотеки, розпочалось редагування, а згодом і повна перебудова СК за ББК. Було розроблено та затверджено низку інструктивно-методичних матеріалів про перехід ГСК на ББК для наукових бібліотек, про розміщення бібліографічних описів у рубриках СК, про оформлення, запровадження загальних типових поділів тощо [5, с. 143–144]. Комплекс СК Бібліотеки складався з ГСК (що у свою чергу містив СК книг, надрукованих гражданським шрифтом, та СК книг, надрукованих латинським шрифтом), СК дисертацій, СК історичних зібрань і колекцій основного книгосховища, зведеного СК іноземних книг, що централізовано надходять до фондів бібліотек наукових установ НАН України (ведеться з 1970 р.), а також СК спеціалізованих відділів, залів, філій. Майже всі вони здійснювали перебудову своїх СК за ББК для наукових бібліотек.

Слід зауважити, що бібліотеки вже давно відчували гостру потребу в уніфікованій класифікаційній системі, яка б відповідала суспільно-політичному ладу та сучасному стану науки. Такою системою стала ББК. Створювалась вона як ідеологічна класифікація – «Радянська ББК», що базувалась на марксистсько-ленінській класифікації наук. ББК – інформаційно-пошукова мова, яка є ієрархічною комбінаційною системою класифікації, була розроблена у 1958–1968 рр. Основна причина її створення – нагальна потреба

радянських бібліотек в класифікації, що давала б можливість вести систематизацію величезних потоків суспільно-політичної літератури, виходячи з ідеології держави. ББК – «наймолодша» серед найуживаніших класифікацій світу, тому найбільш повно відображає сучасні досягнення людства в науці та техніці, нові напрями в розвитку сучасного наукового знання (його логіку, структуру та зміст). Як наукових консультантів, експертів та рецензентів до розробки ББК було залучено понад 800 учених, десятки науково-дослідних організацій, навчальних закладів, сотні бібліотек СРСР [1]. Основний ряд ББК містить шість основних циклів: марксизм-ленінізм як методологія наукового пізнання (згодом був замінений міждисциплінарним розділом), науки про природу, прикладні науки, науки про суспільство, науки про мислення; заключним є розділ, що збирає літературу універсального змісту. Усі розділи, окрім першого, розташовано в порядку історичного розвитку об'єктивної дійсності: природа – суспільство – мислення. З урахуванням особливостей систематики книг уведені узагальнювальні класи – для циклів природничих наук (Б), суспільних наук (С) [13, с. 200–202]. ББК була задумана і реалізована як система таблиць, до складу якої входили таблиці різного ступеня деталізації. У НБУВ використовували таблиці для наукових бібліотек в 25-ти випусках, 30-ти книгах для бібліотек з фондом, що перевищує 1 млн од. (1960–1968 рр.) з допоміжними таблицями типових поділів (загальних, територіальних, спеціальних), а також наступними доповненнями та виправленнями. У СРСР, де за умов «залізної завіси» жодна з міжнародних класифікаційних систем не могла бути застосована (окрім УДК, що з 1961 року була обов'язковою до використання, але з жорстким обмеженням сфери застосування: лише для систематизації природничо-наукової, технічної та сільськогосподарської літератури), ББК широко впроваджувалась у бібліотеках усіх типів.

У 1991 р., коли Україна стає незалежною державою, наукові зв'язки НБУВ з розробниками ББК втрачаються, постає питання про самостійне оновлення, модернізацію робочих таблиць класифікації. Цілком зрозуміло, що займались вирішенням цих питань співробітники відділу систематизації (ВС). У 1993 р. головні спеціалісти ВС у співпраці з науковцями розпочали створення власного Рубризатора НБУВ (РНБУВ) на основі робочих таблиць класифікації Бібліотеки (РТКБ) (базисною основою яких був повний варіант таблиць ББК для наукових бібліотек), низки розроблених систематизаторами методичних рішень, що відбивали досвід багаторічної копійної роботи з вибирання класифікаційних рішень. РНБУВ впорядкований на засадах чіткої

ієрархічної підрядності зі зростанням ступеня деталізації рівнів. Інформацію в межах такого класифікаційного механізму побудовано відповідно до відношень підрядності, а структура класифікації характеризується систематизаційною властивістю інформаційних даних [11, с. 8, 9]. РНБУВ використовується у технологічному циклі «Шлях документів у процесі бібліотечного опрацювання в НБУВ» в умовах паралельного існування традиційних та комп'ютерних технологій, організації довідково-пошукового апарату, а також виконанні інформаційних запитів читачів Бібліотеки, інформаційному пошуку. Його організаційно-пошуковим ядром є РТКБ – ППМ класифікаційного типу, що походить від ББК і наслідує її структурно та методично. РНБУВ є універсальним за змістом, складається з розділів природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук, налічує понад 50 тис. рубрик [9, с. 8]. Роботи з його розробки тривають, нові окремі розділи видаються поступово в міру напрацювання.

На сьогоднішній день, крім Таблиць ТТП, окремими примірниками було видано такі розділи та підрозділи РНБУВ:

- розділ «К Технологія металів. Машинобудування. Приладобудування» (2005 р.);
- розділ «М Технологія деревини. Виробництва легкої промисловості. Поліграфічне виробництво. Фотокінотехніка»:
 - «М1 Технологія деревини» (2006 р.),
 - «М2/7 Виробництва легкої промисловості» (2007 р.),
 - «М8 Поліграфічне виробництво» (2008 р.),
 - «М9 Фотокінотехніка» (2009 р.);
- розділ «Ж Техніка і технічні науки у цілому» (2010 р.);
- розділ «Н Будівництво» (2010 р.);
- підрозділ «381 Кібернетика. 397 Інформаційна та обчислювальна техніка» (2011 р.);
- розділ «И Гірнична справа» (2012 р.).

Також у 2007 р. було видано Таблицю етнічних типових поділів, призначену для уніфікованої організації матеріалу за етнічною ознакою у систематичних каталогах, для використання у бібліографічних виданнях тощо [10, с. 17].

Цілком зрозуміло, що невинний рух сучасної науки та техніки мав якнайшвидше відобразитися у СК, який у свою чергу потребував модернізації, тобто оновлення, удосконалення, доведення до якісної відповідності новим реаліям розвитку знань про всесвіт, людину та суспільство, найповніше задовольняти інформаційні потреби читачів. Водночас відбувається послідовна деідеологізація всіх розділів РТКБ,

ліквідовано ділення на марксистську та немарксистську науку, уточнено наукову періодизацію, змінено територіальні типові поділи відповідно до сучасної політичної картини світу. Так, у 2004 р. було підготовлено та видано друком Таблиці територіальних типових поділів (ТТП), структура яких складається з трьох частин: систематичної, алфавітної, довідкової. Таблиці ТТП – перший з випусків серії РНБУВ. Вони призначені для уніфікованої організації матеріалу за регіональною ознакою, також слугують для деталізації основних і типових таблиць РНБУВ на будь-якому ступені поділу. Розроблені вони на основі Таблиць ТТП, опублікованих у випуску XXV ББК для наукових бібліотек, а також напрацьовані співробітників ВС. Такі таблиці суттєво відрізняються від зазначеного випуску Таблиць ТТП ББК структурою та оформленням, мовним поданням матеріалу, наповненням і модернізованим змістом. Зокрема, змінено літерну індексацію територій (використано літери українського алфавіту). Збережено поділ на Таблицю I і Таблицю II, у яких відповідно до бібліотечної традиції (літературу про свою країну виділяти поза алфавітом на перше місце серед країн) виокремлено розділ «Україна». Уведено рубрики для нових держав; під індексами держав, що припинили своє існування, збирається література ретроспективного характеру тощо [9, с. 14]. Доопрацювання ГСК з урахуванням нової політичної карти світу триває з середини 1990-х рр., а з 2004 р., внаслідок виходу Таблиць ТТП, ці роботи, а також поточне індексування нових надходжень проходять уніфіковано. Роботи з укладання і вдосконалення Таблиць ТТП РНБУВ тривають.

Якщо досліджувати інші приклади інноваційності змісту традиційних СК, безумовно, варто зупинитись на розділі «А», що зазнав докорінної зміни. Ще у 1990 р. спеціалісти ДБЛ доправили до НБУВ (тоді – ЦНБ) для розгляду та обговорення проект нового комплексного розділу ББК «Загальнонаукове та міждисциплінарне знання (напрями, дисципліни, теорії, проблеми)». Проект був розроблений за участю відомих учених та фахівців, у ньому проаналізовано сучасні національні та міжнародні класифікаційні системи. Оскільки місце розділу «А Марксизм-ленінізм» ще не було визначено остаточно, а тільки передбачалося віднести його наповнення до системи філософських наук (як відбувається зараз), новий міждисциплінарний розділ планували розташувати на місці розділу «Б Природничі науки в цілому», а той, у свою чергу, перемістити до розділу «В». У своєму зверненні співробітники ГБЛ підкреслили, що дисципліни і наукові теорії, що належать до загальнонаукового та міждисциплінарного

комплексу, направлені на задоволення методологічних та процедурних проблем науки, тому що їхні принципи, методи, термінологічний апарат, технічні засоби широко використовуються в інших науках та галузях практичної діяльності. Отже, загальнонаукове та міждисциплінарне знання не можна віднести до вже виокремлених груп наук. Унаслідок політичних змін, що призвели до утворення нових держав – учасників діалогу, та втрачання наукових зв'язків, повноцінного обговорення даного питання не відбулося. Але на базі розробок спеціалістів ГБЛ у 1998 р. було створено розділ «А Загальнонаукові та міждисциплінарні знання». Спеціалісти ВС суттєво доповнили та впорядкували його термінологічну базу. Робота над розділом триває й сьогодні. На сьогодні він містить у ГСК такі рубрики та підрубрики:

A3 Семіотика (Семіосфера).

A4 Системні дослідження. Синергетика. Систематологія.

Конфліктологія.

A6 Інформатика та обчислювальна техніка (теорія керуючих систем). Інформатизація та кібернетизація суспільства. Public relations.

Див. також: 3 81 Кібернетика

396 Автоматика. Телемеханіка.

397 Інформаційна та обчислювальна техніка.

Ч23 Науково-інформаційна діяльність. Інформатика.

A7 Глобальні проблеми сучасності. Глобалістика. «Суспільство – природа». Екологія. Ноосфера.

A73 Система проблем «суспільство – природа». Екологія.

A732 Урбоекологія.

A733 Ноосфера.

A8 Комплексне вивчення людини. Людинознавство.

A9 Інші комплексні проблеми сучасності.

Розділ «А Загальнонаукові та міждисциплінарні знання» продовжує поповнюватися новими термінами та підрубриками. Версія розділу в електронному каталозі НБУВ має набагато більше підрубрик, що обумовлено його технічними можливостями відстежувати тематику читачьких запитів і швидко реагувати на них.

Щодо циклу наук про природу серед інновацій можна виокремити створення у розділі «Г Хімічні науки» підрозділу «Г3 Координаційна хімія», а також рубрики «Г39 Супрамолекулярна хімія», який обумовлено значними надходженнями літератури з цієї тематики останнім часом. Координаційна хімія – розділ хімії, що вивчає

хімічні сполуки, які складаються з центрального атома (або іона) і пов'язаних з ним молекул або іонів-лігандів [6]. Координаційна хімія (хімія комплексних сполук) є однією з галузей сучасної хімії, що інтенсивно розвиваються.

У циклі прикладних наук варто звернути увагу на обумовлені пришвидшеним розвитком галузі зміни у розділі «3 Енергетика. Радіоелектроніка». Підрозділ «381 Кібернетика» було доповнено детальнішими рубриками, під якими збирається література з кібернетичних моделей, біоніки та теорії автоматів. Відкрито і деталізовано рубрику «3813 Системний аналіз». Підрозділ «397 Інформаційна та обчислювальна техніка» було доповнено рубрикою «3970 Основи інформатики та обчислювальної техніки», під якою збирається література з обчислювальних комплексів і систем, систем передавання даних, комп'ютерних комунікацій, інтелектуальних і експертних систем тощо.

Підрозділ «3973 Комп'ютери та програмування» було доповнено рубриками, під якими збирається література з теорії, проектування, елементів і вузлів комп'ютерів, аналогових, дискретних, гібридних, мікропроцесорних комп'ютерів, нейрокомп'ютерів, спеціалізованих і універсальних комп'ютерів. Основну роботу з розроблення й впровадження доповнень і змін до цих підрозділів було виконано протягом 1998–2000 рр. (автор-укладач К. В. Лобузін) і в подальші роки продовжено членами авторського колективу [7, с. 13, 14].

У розділі «М Технологія деревини. Виробництва легкої промисловості. Поліграфічне виробництво. Фотокінотехніка» теж відбулося достатньо змін. Наприклад, підрозділ «М11 Деревинознавство» було доповнено поняттями, які характеризують властивості та вади деревини. Підрозділ «М13 Деревообробні виробництва» було головним чином доповнено рубриками, під якими збирається література з деревообробних підприємств, устаткування таких виробництв, матеріалів, проектування продукції тощо [8, с. 13].

Цикл суспільних, соціально-економічних наук теж поповнився новими підрозділами. У 2010 р. створено підрозділ «С1 Народознавство (міждисциплінарні проблеми)» розділу «С Суспільні науки в цілому», в якому збирається література про країни, розглянуті в міждисциплінарному аспекті (одночасно історія, етнографія, природа, менталітет тощо). Розділ «Економіка. Економічні науки» поповнився сучасною підрубрикою «У052.8 Аудит. Теорія, методика та організація аудиту».

Багато суттєвих змін зазнав розділ «Політика. Політичні науки». У зв'язку із глобальними змінами у світі він більше не зорієнтований на протистояння політичних систем. Серед оновлених підрозділів з'явилися рубрики «Ф1(4УКР) Історія політичних вчень в Україні», «Ф69(4УКР) Політичні партії України» тощо. За словами відомого радянського бібліотекознавця Б. Ю. Ейдельмана (1904–1987), спочатку в основному ряду ББК розділ політики був відсутній. Лише у 1971 р. розділ був вперше опублікований як самостійний. Теоретично пропонувалось відокремлювати політику та історію. Хронологічною межею було визнано 1945 рік. Те, що відносно нещодавно було політикою (наприклад Велика Вітчизняна війна), сьогодні стало історією, а те, що є політичною літературою сьогодні, стане історією завтра [13, с. 206, 207], тому пропонувалось періодично переглядати хронологічну межу цього поділу. Але на практиці це виявилось недоцільним у зв'язку з великим обсягом матеріалу. Було вирішено дублювати індекси за необхідності висвітлювати той чи інший аспект документа в обох розділах.

Наведені приклади є лише невеликою частиною здійснених у ГСК змін. Але вони беззаперечно доводять здатність традиційного бібліотечного каталогу (зокрема ГСК НБУВ), що є уособленням організованого знання, до інноваційних змін, продиктованих сучасністю. ГСК НБУВ, побудований на основі ББК, РТКБ, а згодом РНБУВ (як узагальнення багаторічної практики систематизаторів, що в свою чергу теж невинно вдосконалюється), є системою, здатною відповідати викликам часу. Не заперечуючи очевидних переваг сучасних електронних засобів, традиційний СК залишається «непорушною константою» НБУВ. За сучасного рівня матеріального забезпечення бібліотек СК гідно виконує функції носія достовірної структурованої бібліографічної інформації.

Список використаних джерел

1. Гендина Н. И. Библиотечно-библиографическая классификация (ББК) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: URL: www.taoi.kemguki.ru/disciplines/lo/BBK.pdf. – Загл. с экрана. – Дата просмотра : 24.11.2012 г.

2. *Дубровіна Л. А.* Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1918–1941 / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко – К.; НАН України ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 1998. – 334 с.

3. *Дубровіна Л. А.* Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1941–1964 / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко – К.; НАН України ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Наук. думка, 2003. – 357с.

4. *Дубровіна Л. А.* Історія Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 1965–1991 / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко – К.; НАН України ; Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2008. – 373 с.

5. История Центральной научной библиотеки Академии наук УССР / [редкол. : И. К. Белодед (отв. ред.) и др.] ; АН УССР, ЦНБ. – К. : Наук. думка, 1979. – 224 с.

6. Координаційна хімія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL: uk.wikipedia.org/wiki/Комплексні_сполуки. – Назва з екрана. – Дата перегляду : 18 лютого 2013 р.

7. Рубрикатор Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Розділ «3 Енергетика. Радіоелектроніка». Підрозділи «381 Кібернетика», «397 Інформаційна та обчислювальна техніка» / К. В. Лобузін [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – 249 с.

8. Рубрикатор Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Розділ «М Технологія деревини. Виробництва легкої промисловості. Поліграфічне виробництво. Фотокінотехніка» Підрозділ «М1 Технологія деревини» / Н. А. Артюшенко [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського; голов. ред. О. С. Онищенко. – К., 2006. – 198 с.

9. Рубрикатор Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Таблиці територіальних типових поділів / І. І. Багрій [та ін.] ; НАН України; НБУВ ; голов. ред. О. С. Онищенко. – К. : НБУВ, 2004. – 769 с.

10. Рубрикатор Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Таблиця етнічних типових поділів / А. Г. Бровкін [та ін.] ; НАН України; НБУВ ; голов. ред. О. С. Онищенко. – К., 2007. – 284 с.

11. *Сербін О.* Систематичність та систематизаційність організації інформації – основні принципи відображення наукового знання в межах каталогу сучасної бібліотеки / О. Сербін // Бібл. вісн. – 2012. – № 2 (208). – С. 3–10.

12. *Тихонова Л.* 78-я Генеральная Ассамблея и конференция ИФЛА (11–17 августа 2012 г., Хельсинки) // Новости Международной федерации библиотечных ассоциаций и учреждений (ИФЛА). – М. : РГБ, 2012. – № 6 (99). – С. 13–16.

13. *Эйдельман Б. Ю.* Библиотечная классификация и систематический каталог : учеб. пособие для библиотеч. факультетов ин-тов культуры, пед. ин-тов и ун-тов / Б. Ю. Эйдельман. – М. : Книга, 1977. – 311 с.

Орещина Н. Систематичний каталог НБУВ: інноваційність змісту в традиційності виконання.

Ключові слова: систематичний каталог, бібліотечна класифікація, Рубрикатор НБУВ, ББК, розділ, рубрика.

Систематичний каталог (СК) НБУВ було засновано у 1921 р. Для його ведення було прийнято міжнародну десятичну (десяткову) бібліографічну класифікацію.

З 1965 р. СК поступово перебудовується за новою, на той час, бібліотечно-бібліографічною класифікацією (ББК).

У 1991 р., коли Україна стає незалежною державою, наукові зв'язки НБУВ з розробниками ББК втрачаються. Постає питання про самостійне оновлення, модернізацію класифікаційної системи. У 1993 р. спеціалісти відділу систематизації НБУВ у співпраці з науковцями розпочали створення власного Рубрикатора НБУВ (РНБУВ). РНБУВ є універсальним за змістом, складається з розділів природничих, технічних, суспільних і гуманітарних наук, налічує більше 50 тис. рубрик.

На сьогоднішній день окремими примірниками видано 5 розділів та декілька підрозділів РНБУВ (2005 – 2012 рр.), цей процес триває. Також у 2004 р. було видано друком Таблиці територіальних типових поділів, а у 2007 р. Таблицю етнічних типових поділів.

Докорінної зміни зазнав розділ «А», який з 1998 р. має назву «А Загальнонаукові та міждисциплінарні знання». Його наповнення складається з таких сучасних понять: семіосфера, синергетика, урбоекологія, ноосфера, глобалістика тощо.

Цикл суспільних, соціально-економічних наук також поповнився новими підрозділами: «С1 Народознавство (міждисциплінарні проблеми)», «У052.8 Аудит. Теорія, методика та організація аудиту».

Щодо циклу наук про природу, а також циклу прикладних наук, вони також зазнали інноваційних змін. Наприклад, розділ «Г Хімічні науки», підрозділ «381 Кібернетика», «3973 Комп'ютери та програмування» та багато інших.

Наведені приклади беззаперечно доводять здатність традиційного бібліотечного каталогу (зокрема СК НБУВ), що є уособленням організованого знання, до інноваційних змін, продиктованих сучасністю.

Orieshyna N. Systematic catalog of V. Vernadsky National Library of Ukraine: content innovation in traditional performance.

Keywords: classed catalogue, library classification, Categories of the VNLU, BBK, section, rubric.

Systematic catalog (SC) of V. Vernadsky National Library of Ukraine was founded in 1921. The international «decimal» bibliographic classification was adopted for its keeping.

Since 1965, SC was gradually rebuilding for a new, at that time, library-bibliographic classification (LBC).

In 1991, when Ukraine became an independent state, V. Vernadsky National Library of Ukraine research connections with LBC Developers were lost. The question of self“ renewal, modernization of the classification system is appearing. In 1993 specialists of the Systematization department of V. Vernadsky National Library of Ukraine in collaboration with scientists began creating their own «Rubricator of V. Vernadsky National Library of Ukraine» (RVNLU). RVNLU is universal in content, consisting of sections of natural, technical, social and humane sciences, has more than 50 thousand rubrics.

Nowadays, 5 sections and several subsections of RVNLU (2005"2012) were issued by separate copies, the process is continuing. Also in 2004, Tables of typical regional divisions were issued, and in 2007"Table of typical ethnic divisions.

Section “A” has been changed fundamentally which was entitled «ÀGeneral scientific and interdisciplinary knowledge» since 1998. Its content consists of such modern concepts as semiosphere, synergetics, urboecology, noosphere, globalism, etc.

The cycle of social, social-economic sciences was also filled with new units, «C1 Ethnology (interdisciplinary problems)», «Ó052.8 Audit. Theory, methods and organization of audit».

As for the cycle of natural and applied sciences, they have also undergone innovative changes. For example, Section «À Chemical

Sciences», subsection «381 Cybernetics», «3973 Computer Programming» and many others.

These examples incontestably demonstrate the ability of the traditional library catalog (including the SC of V. Vernadsky National Library of Ukraine), which is the embodiment of organized knowledge, to innovative changes dictated by modern life.

Орешина Н. Систематический каталог НБУВ: инновационность содержания в традиционности исполнения.

Ключевые слова: систематический каталог, библиотечная классификация, Рубрикатор НБУВ, ББК, раздел, рубрика.

Систематический каталог (СК) НБУВ был основан в 1921 г. Для его ведения была принята международная десятичная (десятичная) библиографическая классификация.

С 1965 г. СК постепенно перестраивается по новой, на то время, библиотечно-библиографической классификации (ББК).

В 1991 г., когда Украина становится независимым государством, научные связи НБУВ с разработчиками ББК утрачиваются. Возникает вопрос о самостоятельном обновлении, модернизации классификационной системы. В 1993 г. специалисты отдела систематизации НБУВ в сотрудничестве с учеными начали создание собственного Рубрикатора НБУВ (РНБУВ). РНБУВ является универсальным по содержанию, состоит из разделов естественных, технических, общественных и гуманитарных наук, насчитывает более 50 тыс. рубрик.

На сегодняшний день отдельными экземплярами издано 5 разделов и несколько подразделов РНБУВ (2005 – 2012 гг.), этот процесс продолжается. Также в 2004 г. были изданы Таблицы территориальных типовых делений, а в 2007 году Таблица этнических типовых делений.

Полностью был изменен раздел «А», который с 1998 г. называется «А Общенаучные и междисциплинарные знания». Его наполнение состоит из таких современных понятий: семиосфера, синергетика, урбоэкология, ноосфера, глобалистика и т.п.

Цикл общественных, социально-экономических наук также пополнился новыми подразделами: «С1 Народоведение (междисциплинарные проблемы)», «У052.8 Аудит. Теория, методика и организация аудита».

Что касается цикла наук о природе, а также цикла прикладных наук, они также претерпели инновационные изменения. Например, раздел «Г Химические науки», подразделы «381 Кибернетика», «3973 Компьютеры и программирование» и многие другие.

Приведенные примеры безоговорочно доказывают способность традиционного библиотечного каталога (в частности СК НБУВ), который является олицетворением организованного знания, к инновационным изменениям, продиктованным современностью.

УДК 025.3-028.63:006

Антоненко І.,

проф. наук. співроб. НБУВ,
старш. наук. співроб., канд. іст. наук

ЕФЕКТИВНІСТЬ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО БІБЛІОГРАФІЧНИЙ РЕСУРС У КАТАЛОГІЗАЦІЙНОМУ АСПЕКТІ

Розглядається питання оцінювання каталогізаційної діяльності через призму соціальної ефективності, яку можна визначати за комплексними показниками своєчасності надання інформації про бібліографічний ресурс та рівня задоволення потреб користувачів.

Ключові слова: технологічний процес каталогізації, соціальна ефективність, авторитетний контроль.

The question of evaluation of cataloguing activity is examined through the prism of social efficiency, that can be determined on the complex indexes of timeliness of providing with information on bibliographic resource and level of satisfaction of necessities of users.

Key words: cataloguing processing, social efficiency, authority control.

Рассматривается вопрос оценивания каталогизационной деятельности сквозь призму социальной эффективности, которую можно определить используя комплексные показатели своевременности предоставления информации о библиографическом ресурсе и уровне удовлетворения запросов потребителей.

Ключевые слова: технологический процесс каталогизации, социальная эффективность, авторитетный контроль.

Проблема підвищення ефективності функціонування технологічного процесу каталогізації є однією з ключових у контексті інформаційної діяльності наукової бібліотеки, тому дослідження шляхів її вирішення в Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського у рамках програми «Формування і використання інформаційних ресурсів. Інформатизація бібліотек» за темою «Підвищення ефективності інформаційної діяльності наукової бібліотеки» (2011–2013 рр.) є актуальним.